

Salttilpassningskurs med Peter Winslow. Øysand 13-14 oktober 2007.

Referert og redigert av Frøydis Solaas (Sentrert Ridning trener I)

Foto: Marte Teigen (Sentrert Ridning trener II) og Frøydis Solaas

Han tilpasser saler til eliterytterne i Sverige. Han har medvirket i utdanningsfilmer om sal. Peter Winslow er salmaker og autorisert sal tilpasser av Society of Masters Saddlers, England. Han er formann i Nordiska Sadelmakar Kåren og sitter i fagbladet "Hästmagazinet" sitt ekspertpanel. Peter har skrevet mange artikler i bladet og du kan finne flere av dem på forsikringselskapet Agria sin hjemmeside: www.agria.se.

Jo mer man kan om salttilpassning, jo bedre lykkes man som rytter og man slipper å ha en skadet hest.

Det er et stort problem at så mange ryttere legger salen på bogen. På en spranghest vil dette medføre at det blir et trykk på 300 kg på hestens boger i landingen, i tillegg til at man får en vridning av hestens bogblader. Grunnen til at sprangrytterne gjør dette er at de opplever at hesten hopper bedre når salen er plassert så langt fram. Dette kommer av at de selv ikke klarer å ri i ballanse og reise seg opp til riktig tidspunkt i spranget. Når salen ligger så langt fram er det lettere for rytteren å reise seg opp. Hvis de plasserte salen på riktig sted og lærte seg å reise seg opp til riktig tidspunkt eller sto i stigbøylene hele tiden ville de oppleve at hesten hoppet enda bedre.

Det er ikke bare sprangrytterne som har salen for langt fram. Mange dressurryttere, til og med i verdenstoppen, gjør det også. Enten ved at de legger salen for langt fram eller ved at de er ute av ballanse og rir salen fram. Når salen er for langt fram blir rytteren sittende for langt bak i salen. Får hesten bogene sine fri vil den kunne bevege seg mye bedre. FEI tillater at man rir med en forgjord for å hindre at salen sklir fram. Men, forgjorden er skadelig for hesten. Den hindrer hesten i å ta hodet opp og fører til at bogen og bogmuskulaturen blir klemt mot gjorden. En **riktig tilpasset halerem**, derimot, er løsgjørende for hesten, men det tillater ikke FEI at man bruker. Men, haleremmen kan være skadelig dersom man tilpasser den slik man gjorde før; på samme måte som til kjøring.

Salttilpassning handler om former.

Hva slags form på bommen skal denne hesten ha?

Hva slags puter skal det være under?

Hvordan sitter rytteren?

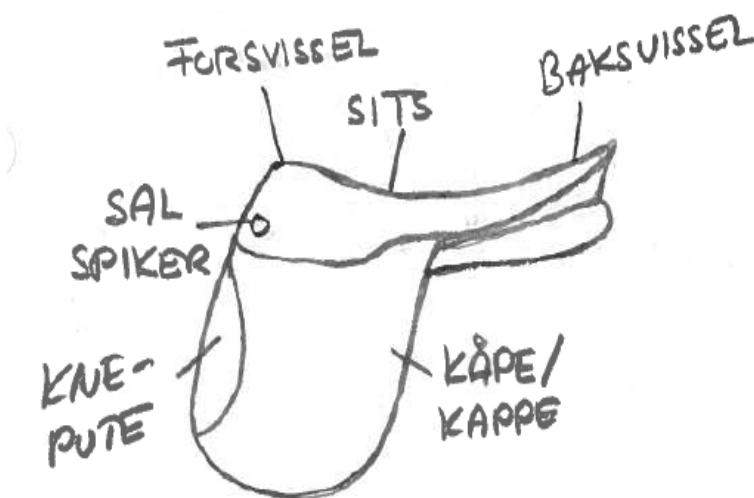
Eliterytterne får hjelp hver 3 måned med å sjekke salene. Men, ofte er det slik at hobbyhestene endrer fasong oftere enn elitehestene, som har mer jevn trening og stabil form. Man bør få salen sjekket av en salmaker 1 gang i året. Å sjekke at stoppen i putene er jevn, uten klumper og bulker, at den ikke har blitt skeiv eller at hesten har blitt for vid/smål til salen, kan du gjøre oftere selv.

At salen ligger på bogen er den største skadeårsaken. Men, den skal ikke ligge på lenden heller. Salen skal ikke ligge bakover det bakerste ribbeinet.

Problem:

- bogfrihet
- lendfrihet
- stive ryttere

Er rytteren stiv i den ene siden så vrir han/hun salen.

Salens deler:

- Framsvissel
- Sits/sete
- Baksvisssel
- Salputer
- Kanal
- Salkappe
- Knepute/støtte
- Vulster
- Gjortstropper
- Svettekappe
- Spennebeskytter
- Lommer for bomspissene

Sitsen skal være loddrett og midt i salen. På mange saler i dag så designer man salen slik at man skal sitte litt framfor midten. Dette medfører at rytteren må vri om bekkenet og ta stigbøylene lenger bakover. Rytteren trykker da ofte ryggen bakover, blir sittende mot baksvissele og hesten får vondt i ryggen.

Ulike typer engelske saler:

- sprang
- dressur
- kombinert/allrounder

Sprangsal (Stübben)

Dressursal (Globus)

Kombinertsal (Fieldhouse)

På sprangsalene vil man at stighbøylefestene skal være litt lenger fram enn på dressursalene for å hjelpe rytteren å reise seg.

Alroudsalen er en mellomting og egentlig ikke bra til noe da stighbøylene er festet for langt fram. Men, den er fin til unghester som trenger allsidig trening og til skogs/hobby ridning.

Man må ri med salen for å prøve om den passer hest/rytter. Hvordan fungerer salen i bevegelse og hvordan sitter rytteren?

Alt utstyr man legger på hesten er en belastning. Vi vil forsøke å gjøre den belastningen så liten som mulig.

Bogbladet og muskler (bilde fra "Anatomy In Motion - the Visible Horse" oppvisning i Strängnäs august 2007 <http://www.anatomyinmotion.com/vhorse.htm>)

Størst belastning blir det på muskelgruppen longissimus dorsi, den lange ryggmuskelen. Den er veldig ømfintlig. En liten kul under salen og hesten forsøker å unngå ubehaget ved å legge vekten over på den andre siden.

Kraften, som kommer bakfra i hesten, hemmes om salen er feil.

En hest som har mye muskler rett bak bogbladene og forholdsvis lite ellers har hatt en sal som ligger på eller mot bogen. Har hesten mye muskler både bak bogen og på resten av kroppen, så er det helt ok, og hesten kan antagelig bevege seg bra sideveis.

Salen skal ligge bak trapetzius muskelen. Men, denne hemmes om salen går framover og trykker på den i landingen når man hopper. Dette er en av grunnene til at bruker man en saueskinnsydd under sprangsalen. Ullen foran på padden dytter salen tilbake på plass.

Gjorden spennes over musklene ved brystbeinet. Ligger salen på eller mot bogen, så vil gjorden bevege seg og skade disse musklene også.

Musklene er laget for å bære opp hestens mage og å løpe. Skal vi bruke hesten må den trenes til å bli sterk nok til det. Tømmekjøring er fint for å trene opp musklene uten belastningen fra rytter.

Det man bedømmer som "et bra salleie" er en hest med en manke som går langt bak. Men, da må man spenne fast gjorden midt på hestens mage og får problemer med at gjorden drar salen fram. Man kan heller ikke spenne fast gjorden bak de ribbeina som er festet i brystbenet. Bakfor brystbenet er ribbeina festet i bruskk, og den er ikke strekt nok til å tåle presset fra gjorden.

En sal som ligger på eller mot bogen og bruk av forgjord kan skade både ligamentene i hestens rygg og bogens bruskk og farcia. Det er viktig å være klar over at skadet bruskk og farcia tar mye lenger tid å lege enn skadete muskler.

Skjelettet (bilde fra "Anatomy In Motion" -oppvisning i Strängnäs august 2007)

Merk at hestene ikke er ferdig utviklet i brusken i skuldrene før de er 6.5 til 7 år gamle!

Det er mange hester som går med ørene framover hele tiden fordi nakkestykket klemmer bak ørene pga for kort pannerem.

Salens oppbygging

Spring three bom

I England bruker man finsk bjørk i bommene. Bruker laminat for å kunne gi bommen den svikten man ønsker det der man ønsker det. Stiv foran og mer svikt bakover. Over treverket limes det på et lag med gaslignende stoff.

Bommen er forstreket med stål.

"Spring three" = bom med svikt.

"Rigid three" = helt stiv bom.

Indiske bommer er laget av dårligere materialer og man må sjekke at de er hele mye oftere.

Merk at stigbøylefestene må bøyes utover så de ikke stikker inn i hesten. Rytteren må bare lære seg å leve med den lille kule under låret. Husk å olje leddet på stigbøylefestet så det løser ut dersom du faller av og blir hengende i bøylen.

Bånd spennes både langsetter og på tvers over bommen og bestemmer dybden i sitsen. Båndene må strammes så mye at de ikke har kontakt med bommen. Den som fester båndene kan dra salen skeiv. Selve bommen er som oftest rett. Men, som oftest så er det rytteren som sitter salen skeiv eller går opp fra samme side uten påstigningskrakk.

Så legges det på to lag med skum, Et fastere og et mykere øverst.

På salen på bildet går stroppene som man skal feste gjorden i over bommen. På enkelte saler er de festet direkte i bommen.

"Flexible point": Ytterst på bomspissen er det festet en myk bit for å verne hesten. Den kan være laget av lær, plast eller gummi. Er den av plast eller gummi så kan den sprekke etter noen år. Men, de er lette å bytte, så salen er ikke ødelagt selv om den har sprukket.

En helstøpt bom i komposittmateriale.

Enkelte av disse (eks. Kieffer og Prestige) kan varmes opp slik at man kan endre bomvidden. Dette må gjøres i egne apparater for at bommen ikke skal bli skeiv.

På Bates og Wintec salene kan man endre bomvidden ved å skifte ut bomjernet foran i salen. 6 størrelser fra smal (gul) til x-vid (hvitt) bomjernet. Fasongen på bommen bakover endrer seg lite selv om bomjernet byttes.

Bommen på bildet er til en Wintec WIDE for ekstra brede hester. Disse salene har en serie med 3 rosa bomjernet med forskjellig vidde.

Her ser man bomjernet på en indisk sal, hvor bomjernet har brukket.

Man kan sjekke at bommen ikke har brukket ved å ta tak i hver side av salen og benne på den. Er bommen av eller sprukket kan man noen ganger høre en kneppelyd.

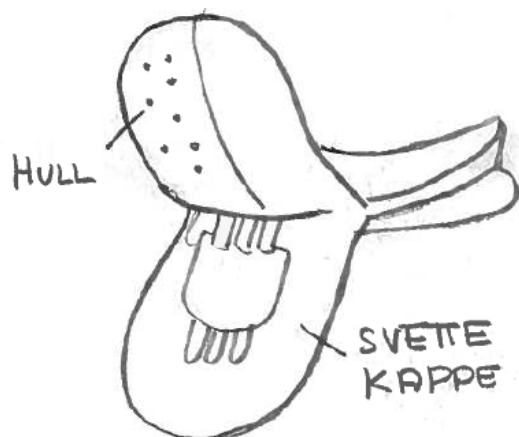

Det er et problem at rytterne gjerne vil ha et mykt sete, men de vil ikke at det skal gå i stykker. Mykt lær festet i hardt går lettere i stykker. Men, pga at rytterne vil ha det, så brukes mye nå. Det er derfor garantien på læret ofte bare er 1 år på nye saler.

Kjenner man sømkantene i setet så har produsenten slurvet med å dra denne opp.

Det koster ca 4000,- å bytte sitsen i en sal. Det er mye jobb, nesten som å sette sammen hele salen på nytt. NB Derfor er det viktig å ikke sette salen med baksvisselen opp mot veggen så den blir ødelagt.

Det er små hull under kneputen pga at den er limt og limet vil kunne ekspandere i varme.

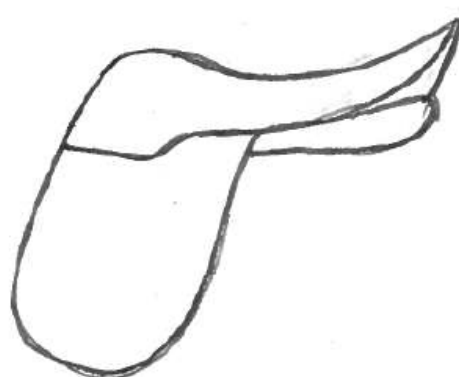
Svettekåpene skal bare verne overdelen fra hestens svette.

Når man på noen saler bruker to lange gjordstropper istedenfor tre korte, så overfører man bare problemet til hesten. Det er også en fordel med tre stropper fordi man da kan regulere hvor gjorden er festet.

NB Den lille lærappen som er festet på gjordstroppene er der for å verne salkappene så de ikke blir ødelagt av spennene.

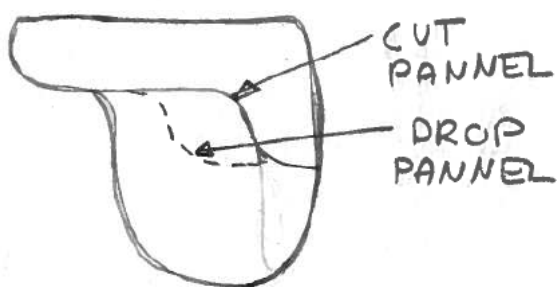
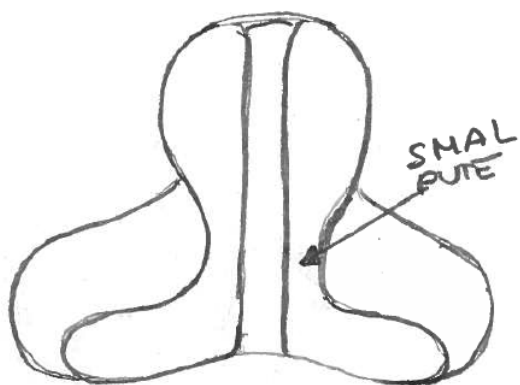
Kilepute

Rundpute

Det er forholdsvis vanlig at læret er dratt opp mer på den ene siden enn på den andre, slik at det blir forskjellig størrelse på putene og dersom de da stoppes med like mye stopp så blir det skeivt.

Må rytteren sitte å rette opp salen hele tiden kan dette skade hestens ligamenter langs ryggen. Lær vil også tøy seg, så sitter rytteren skeivt vil det endre fasong.

Drop pannel til hester som har mistet muskulatur bak bogen.

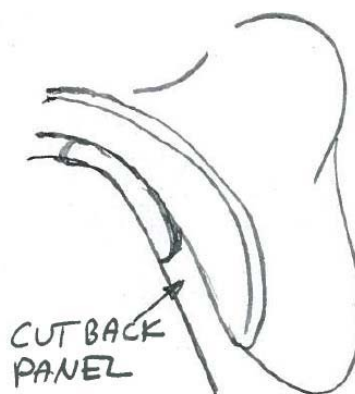

Putene må være riktig for hesten:

- Kil-pute: Lang rygg
- Rund-pute: Kort rygg
- Bred kanal: Bred rygg
- Smal kanal: Smal rygg

De må også passe til det man skal bruke salen til. Er putene veldig smale på midten er det en konkurransesal.

Er putene alt for brede kan det komme trykk på ribbeina.

Cut back pannel for å gi plass til hestens muskler bak bogen.

Salputene kan være stoppet med mange forskjellige typer materiale:

- ull
- kombinasjoner ull-filt
- syntetiske materialer som skumgummi
- luftputer

Det foregår mye utvikling når det gjelder salputer.

I Bates/Wintec salene er det luftputer.

CAIR-systemet har puter som ikke kan pumpes opp. Ulempen er at luften utvider seg/krymper avhengig av temperaturen. Ellers ser det ut som om dette systemet fungerer bra. De fleste av de putene som har punktert har gjort det pga at man har skullet stoppe inn litt ull (noe det er mulighet for) i putene og har stukket hull på putene da.

FLAIR-systemet har to oppblåsbare puter (de grå putene på bildet). Det kan bli en overgang mellom de to putene og luft kan sive ut.

Her ser man hvordan det er laget hull i puten på den siden som ligger mellom puten og salen for at man skal kunne ta ut og fylle inn stopping.

Å stoppe en sal tar 1 til 2 dager. Volumene skal være like og putene jevne og glatte. Salmakeren bør se hesten og hesten med sal og rytter på.

I permanensstoppede puten er det som oftest skumgummi. I noen av de permanensstoppede salene kan man ta ut stoppen og erstatte den med ull, men i mange av dem kan man ikke endre på stoppingen.

Kombinert stoppet pute.

Ny type puter med flere lag:

- et mykt mot hesten
- så et litt hardere lag
- så en glassfiberskive som fordeler trykket utover
- og så ull opp mot salbommen.

I bl.a. Anky-salene brukes dette systemet. Det kan ikke bli noen kuler eller klumper i stoppen mot hesten og den myke delen mot hesten hindrer ikke musklernes bevegelse.

Syntetsaler er en fordel for hesten fordi de er lettere. Så står valget mellom en dyr lærsal og en billig syntetsal som passer like bra for hesten og rytteren begge to, så velg syntetsalen. Men ulempen med de billige syntetsalene er at plasten kan sprekke ved nitene. Er vanskelig å sjekke.

Portugisisk sal

Her ser man at stoppen er sydd fast i putene. Dette holder stoppen på plass, men gjør jobben vanskeligere for salmakeren om putene må stoppes om.

Målsydde saler

Amego sal: Er laget etter mål, men man må se hvordan salen er når hesten/rytteren jobber i den. Målene gir bare vinklene. Den må passe bakover også og ha riktig åpning. Det tar også veldig lang tid fra man tar målene til man får salen og da kan hesten ha forandret seg.

- Kan ikke få til det nøyaktig fordi man vet ikke akkurat hvordan hesten er når den beveger seg. Man måler hesten når den står stille.
- Opplever ofte at målbestilte saler ikke passer.
- Hestene endrer også fasong med tiden.

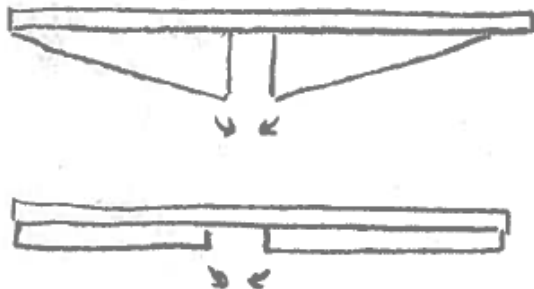
Bomløse saler

Noen hester/ryttere er det omtrent umulig å finne bomsal til. Da er det bedre med en bomløs sal, selv om trykkfordelingen ikke blir så god som i en bomsal som passer. Man får bare tenke på at man ikke kan ri så mye/langt i en bomløs sal som i en bomsal. Men, hvor mye "mye" er, det vil variere fra hest til hest og hest/rytter kombinasjon. Så det er ikke sikkert at det er noe problem for den bruken man har av hesten.

En sal av engelsk type = en sal med "spring three bom". Det vil si at man ifølge FEI ikke har lov til å starte dressur med en bomløs sal. Men, man kan ha egne regler som gjelder nasjonalt. I England har man f.eks. lov til å starte med halerem. Det har man ikke i følge FEI.

Det er ofte lettere å få hesten til å bevege seg bra i en bomløs sal enn i en bomsal fordi salen ikke hemmer hesten så mye. Synd at man ikke kan starte dressur i bomløse saler.

Om man rir barbak så kommer vekten mer på 3 punkter, Det blir mer trykk. Men du kommer nærmere hesten og du og hesten blir bedre kjent med hverandres bevegelser. Se også på hva hesten kan bære av vekt. En barbakpadd av lær fordeler vekten mer enn en av stoff.

Et problem med bomløse saler er ofte hvordan paddene under er produsert. Er tilsvarende problem på mange tømmekjøringsgjorder. De er laget når de ligger rette på et bord og det er ikke tatt hensyn til at putene bøyes mot hverandre når den legges på hesten.

Noen paddar er så lurt laget at det er borrelås på lommen til putene slik at man kan bytte ut fyllet i putene selv eller bare ta det ut og klippe av litt for å gjøre kanalen bredere.

Startrek dressage

- En bomløs sal vil være lettere å tilpasse enn en bomsal. Noen av de, slik som disse, har et bomjern foran som må ha riktig vinkel og åpning på samme måte som i en sal med bom.
- Burde hatt flere remmer for innfesting av gjorden så man kan variere avhengig av hestens fasong.
- Putene på den nye typen er veldig mye stoppet, så de vil kunne gjøre at salen blir liggende å rulle på en rund hest. Slik sett er fasongen på den gamle typen puter (de med borrelås) bedre. Ulempen med borrelåsen er at det er vanskelig å få satt putene på rett.
- Skinner inne i salen for å stive den av i lengderetningen er ikke alltid gunstig for trykkfordelingen i putene.

Startrek Espanjola: bomløs sal av spansk type.

Western saler

NB Det er mye vanskeligere å tilpasse en bladsal enn en engelsk sal.

Det blir ofte til at trykket kommer ytterst på bommen.

På western saler har man et problem med at salen er så lang at den blir liggende mot/oppå skulderbladet. Man har hjulpet på problemet med å bue bommen opp litt foran og bakerst, men ofte er ikke det nok.

Man bruker ofte en bred snorgjord med stor ring for å hindre at salen glir frem på bogen.

Man kan ikke feste noen gjord bak de "sanne" ribbeina. Det vil si bak de ribbeina som er festet i brystbenet. Bak brystbeinet er ribbena bare festet i bruskk. Western salenes bakgjord er der for at man skal få gjort en jobb, ikke for hesten sin del.

I Westernsalene blir rytteren som oftest sittende for langt bak i salen. For å få plass til rytteren i setet blir også salene for lange og liggende bak på hestens lend. Sett fra hestens synsvinkel så stemmer det ikke at westernsalene kan gå lenger bakover enn de engelske salene. For hesten sin del så gjelder det samme; salen skal ikke gå bakenfor det bakerste ribbeinet.

Nyutviklet westernsal bom som er laget av lær for å gjøre den fleksibel.

Læret

Ikke ha fett på lyst, tynt, mokka-aktig lær. Det kan gi pigmentforandringer og svarte prikker i læret.

Lær som oppbevares i et varmt rom tørker.

Lær skal ha 50 til 55 prosent luftfuktighet.

Lær som oppbevares i større luftfuktighet enn 60 prosent vil mugne.

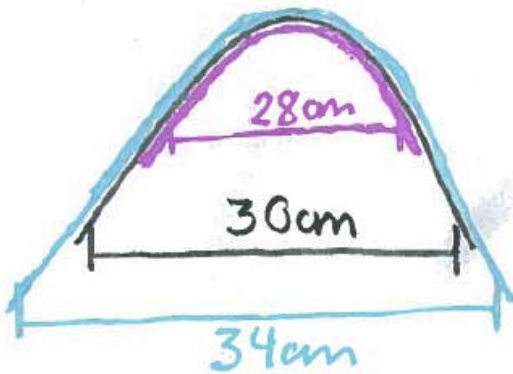
Ha en fuktmåler i salrommet.

Kvaliteten på læret kommer også an på hvor på dyret læret er tatt. Lær fra buken er tøyelig, lær fra ryggen mindre tøyelig.

- Ikke bruk for mye fett, da blir styrken mindre.
- Olje kan gå ned i sømmene og ødelegge trådene.
- Fett med bivoks er best. Det skal ikke være syre i det.
- Salsåpe har litt fett i seg, så ofte kan det være nok å bare bruke det.
- Vær forsiktig med fett på stropene. Er de laget av to lag som er limt sammen vil de to lagene separeres.
- Et problem er at salen glir mot shabracken. Litt fett på putene kan gjøre at det blir mindre glatt.

Ved varme høyere enn 60 grader ødelegges garvingsprosessen.

Bommens mål og fasong

Bomvidden måles mellom bomspissene. Målet sier veldig lite fordi bommens lengde og åpning varierer fra merke til merke.

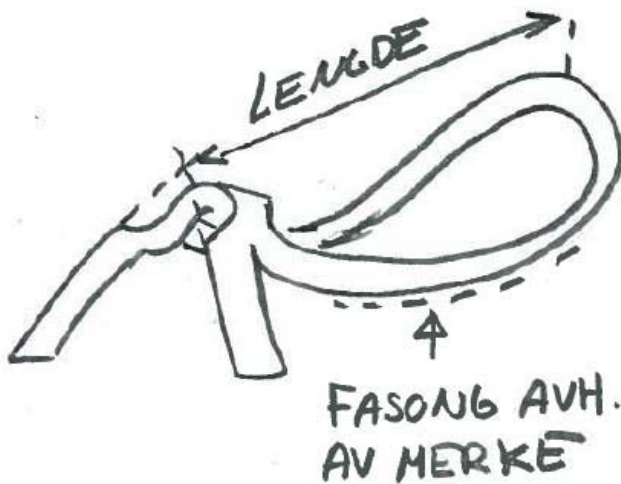
Som man ser har salene på figuren samme vinkel, men forskjellig bomvidde fordi lengden på bommen er forskjellig..

Engelske definisjoner på bomvidde

- 2. SMAL 75 – 84.9 grader
- 3. MEDIUM 85 – 94.9 grader
- 4. WIDE 95 – 104.9 grader
- 5. EXTRA WIDE 105 grader

Men, det er store variasjoner mellom de forskjellige merkene. Det italienske målesystemet er annerledes. Størrelse 33 og 34 tilsvarer ca medium i det engelske systemet.

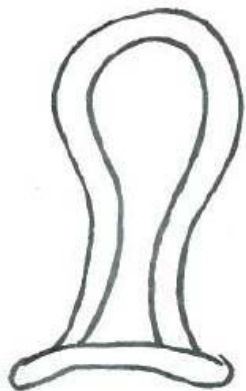

Man kan ikke måle salens lengde fra salspikeren, slik mange gjør.

Bommen skal også følge hestens rygg bakover.

For rett bom i forhold til hesten. Vil få trykk foran og bak på salen.

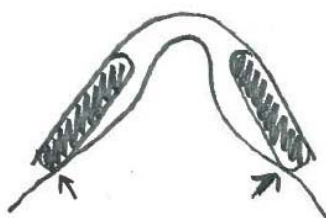

Er bommen smal på midten, så kommer ikke putene i kontakt med bommen. Er den bred her så får putene støtte av bommen.

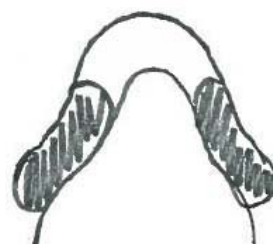
Man må ha en bom som er formet etter hesten. Noen merker har veldig rette bommer, andre har mer buede bommer.

Riktig bom.

For smal bom.

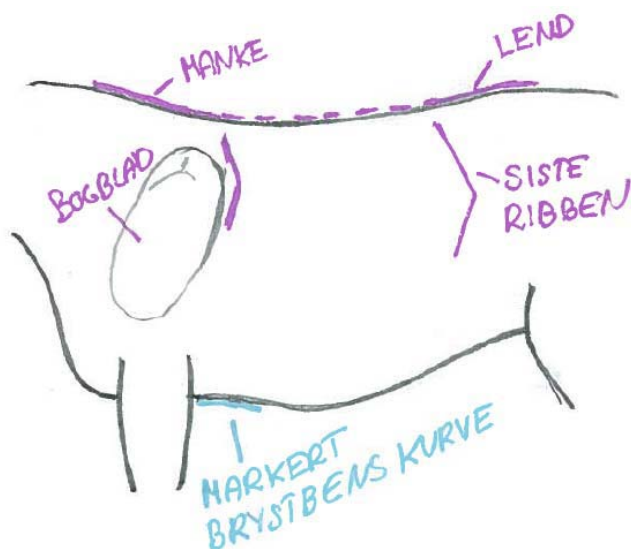

Riktig bom.

Tilpasning av salen

1. Gjør en grunnkontroll når hesten står stille på stallgangen uten gjord.
2. Kontroll med rytter i salen. Se hesten i bevegelse.
3. Se på merkene etter salen når man har tatt den av.

Ser du en hest med dårlig muskulatur så si at hesten må jobbes fra bakken.

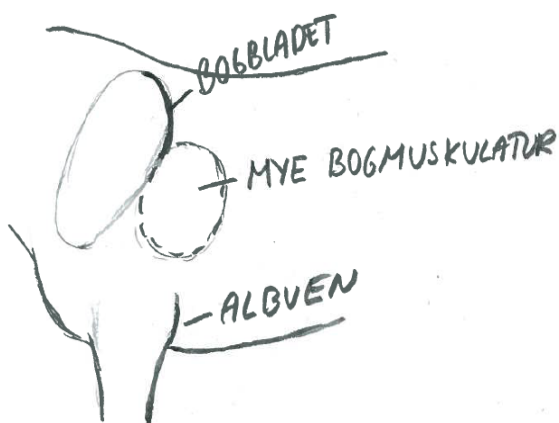

Salen skal ligge med bomjernet 5 - 5.5 cm bak bogbladet og foran det bakerste ribbeinet.

- Still opp hesten på et rett underlag. Den skal stå rett med alle fire ben.
- Se på manken hvor lang den er. Dette har betydning for om man skal velge en sal med eller uten cut-back. Vær obs på at salen kan komme i kontakt med ryggen lenger bak i kanalen.
- Se på rygglinjen.
- Se hvor hestens siste ribbein er. Kan man følge det helt opp, så har hesten alt for lite muskler til at man kan ri på den.
- Se om manken og krysset er like høye. Det vil påvirke rytterens sits.
- Se om det er mye eller lite muskler bak bogbladet.
- Se hvordan gjordleiet er.
- Se hvor gjorden kommer til å havne.
- Se hvor albuen er i forhold til gjorden.

Gjorden bør ha elastikk på begge sider. Elastikken gir plass til lungekapasiteten. Hestene har veldig stor lungekapasitet. Det må være tykke, solide strikker. Er det strikk bare på den ene siden, så blir det mer strekk på den ene siden enn på den andre.

- Salen skal ligge to fingre bak bogen.
- Bommen 5-5.5 cm bak bogen.
- Salen skal gå klar av manken.
- Vinkelen på bommen skal være lik vinkelen på hestens muskler.
- Stikk hånden inn mellom salen og hesten og dra hånden nedover.
Hardt trykk til mindre trykk = salen er for vid.
Lett trykk til hardere trykk = salen er for smal
Er salen litt for vid så kan du prøve den. Er den for smal er det ikke noe man kan gjøre.
- Midten av setet skal være vannrett. Tipper den framover så kan den være for vid, for åpen eller ha for lite stopp foran.

Man kan ødelegge bogen:

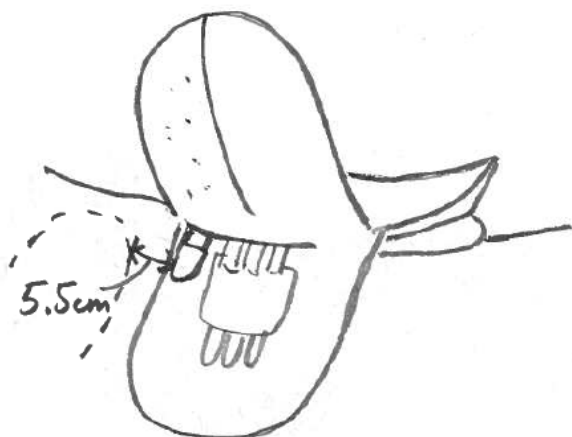
- oppe ved bogbladet
- ved bogmuskulaturen
- ved albuen

Følg bogbaldet med fingertuppene for å finne ut hvor det er.

Salen skal ikke ligge an mot bogbladet eller oppå bogbladet.

Kommer salen borti bogen så blir den dyttet bakover for hvert steg hesten tar. Når salen glir fram og tilbake vil gjorden også gjøre det.

Spennen på gjorden må ikke komme bort i albuen.

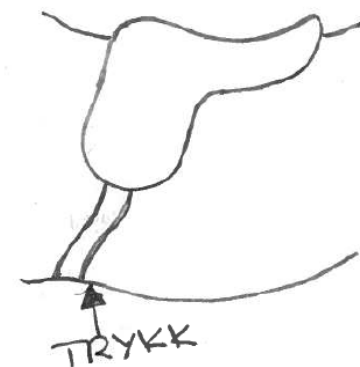
Bommen skal være 5 til 5.5 cm bak bogen.

Merk at på en sprangsal så må man se det i forhold til bommen, ikke i forhold til kåpene. Man kan se hvor bommen er ved å løfte opp kåpen og se etter lommen som bomspissen er stukket ned i.

Glir salen forover, så bruk de to fremste gjordstroppene. Glir salen bakover, så bruk de to bakerste stropene. Ellers, bruk første og siste stropp

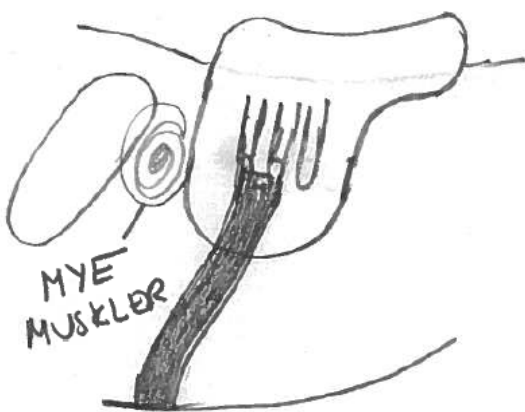

Dersom gjorden drar salen fram, så kan det hjelpe å bruke en svingt gjord.

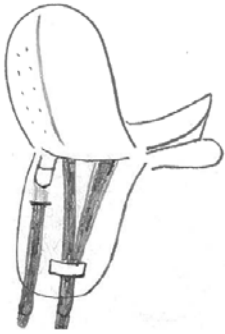
NB! En svingt gjord passer ikke på alle hester og kan gjøre at det blir mer trykk i bakkant. Man må passe på at det er jevnt trykk under hele gjorden.

Stübben salene er utstyrt med 4 stroppe, to korte og to lange. Man kan klippe av de to lange og få korte stroppe.

Det er mye bedre for hesten med korte gjordstroppe. Når man bruker lange, så overfører man problemene til hesten.

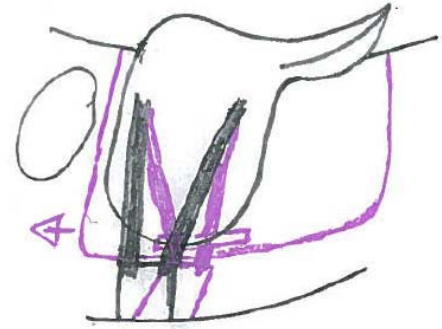
Har hesten mye muskler bak bogbladet, så bruk 3 korte stroppe og en lang svingt gjord. Det er lettere å få det til å passe med en lang gjord enn en kort gjord.

Reguler den bakre gjordstroppen. Gjør den litt lengre om salen sklir forover.

Den fremre stroppen skal ligge utenfor løkken, ellers vil den dra salen framover. Stroppene skal gå rett ned.

Pass på så ikke løkkene på voiloken eller shabracken drar salen fram.

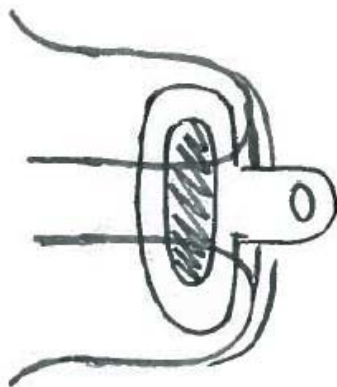

Haleremmen skal gå vannrett.

Ryggstykket skal være bobbelt sydd så det ikke strekker seg.

Festes den for høyt oppe vil den dra salen ned bak. Finnes det ikke noe sted å feste den bak på salen i riktig høyde, så kan man feste den i en rem som er festet foran i salen. Ligger den helt nedpå hesten kan det bli gnag, men noen hester har en slik fasong at den gjør det, og da kan man sette et saueskinn på den for å unngå gnag.

Feste for halerem. Legg det inn under putene foran på salen og dra den bakover til den kommer helt bak.

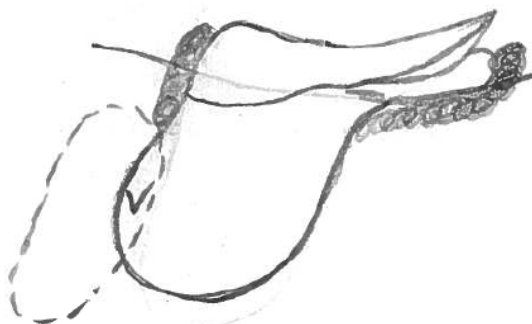
Et problem med halerem på store hester er at den kan holde salen for langt tilbake når hesten arbeider opp med ryggen. Så man må passe på og se hvordan hesten arbeider når man skal tilpasse remmen.

På spranghester kan det være et problem at det blir et rykk i remmen når hesten lander etter spranget. Men, sprangrytterne sitter ofte å kniper med knærne, og da glir ikke salen så mye fremover som på dressurhester hvor rytteren ofte rir salen frem med setet.

Sprangsalene har også korte gjordstropper og det gjør det lettere å få salen til å ligge på plass når man kan bruke en lang gjord.

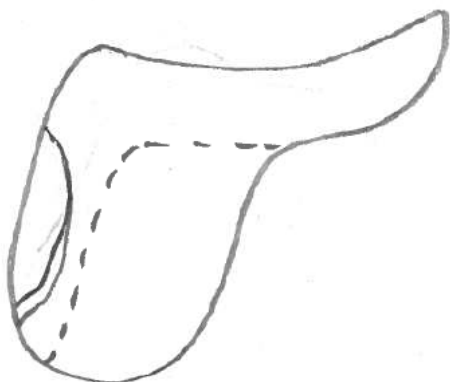
Hesten blir bredere over hinderet enn det den er når den går på bakken. Derfor skal man tilpasse salen så den er litt for bred og så legge under en saueskinnsydd. Når hesten står på bakken skal salen være litt for vid uten saueskinnsydd og passe med saueskinnsydd.

Eliterytterne bruker ofte tynne permanent stoppede saler med saueskinnsydd under. Saueskinnsydd fingerer en muskelmasse under bakkearbeidet. Ullen foran salen dytter salen tilbake igjen ved landingen.

Saueskinnet får også salen litt opp fra hesten så det ikke blir trykk fra kåpen mot bogen.

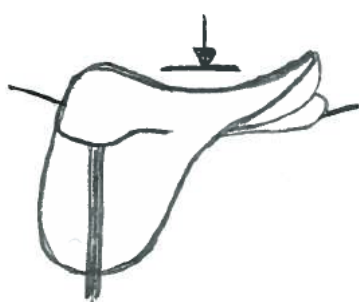
Merk at ullen som stikker ut bak salen kan være et problem for korttryggete hester. Men, da kan man bare klippe den bort.

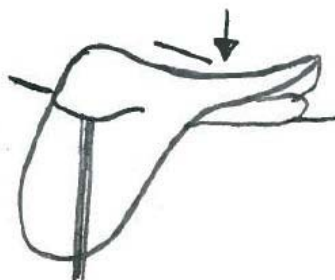
Salkåpene kan også trykke mot bogene. Særlig syntetiske saler kan ha ganske harde kåper.

Knestøtte og puter gjør at det blir stivt her.

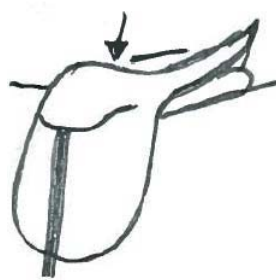
Har man salen på bogene så kan det komme opp små væskeansamlinger langs hestens rygg. Disse forsvinner en stund etter at man har tatt av salen. Er tegn på at det er trykk et eller annet sted.

Riktig. Setet er vannrett og i midten av salen.

For smal. Trykket kommer bak i salen.

For bred. Trykket kommer foran i salen.

- Salen skal gå fri fra manken. Høyden vil variere fra sal til sal og hest til hest. Man må ta hensyn til at det er svikt i putene og at stoppen kan synke sammen.
- Se under kåpen og finn bomspissen. Bommen skal være parallell med hestens muskler under arbeid.

Er salen for vid så vipper den ofte opp bak.

Mange ryttere vil ha saler som låser rytteren i en bestemt posisjon i salen for da "rir de bedre". Det er greit nok om det hjelper hesten. Problemet er at rytteren ofte havner på baksvisselet på slike saler og hesten får problemer.

Dersom rytteren er spent og kniper seg fast, så glir salen frem.

Er salen for smal så vil rytteren havne i stolsits. Salen glir frem fordi rytteren havner i stolsits, ikke fordi den er for smal. Dette kan ikke hjelpes ved å stoppe opp salen bak, fordi da vil bomspissene trykke ned i bogen.

Ballansen i salen:

- I Stübbensalene sitter man tradisjonelt midt i salen.
- County har ganske dypt sete hvor man sitter midt i.
- Frank Bates har ganske dypt sete hvor man sitter midt i.
- Bates Caprilli sal har et litt flatere sete enn Isabell salen.
- På noen dressursaler så bruker man stighbøylefester til allround sal. Da kommer stighbøylefestene alt for lang fram. Rytteren presser seg tilbake i salen og salen glir fram.
- Stighbøylereommene skal komme rett ned midt på kåpene nederst.
- Wellep(?) stighbøylefeste. Kan flytte festet. Brukes på tyske islandshestsaler. Tåler ikke at man hopper med salen.

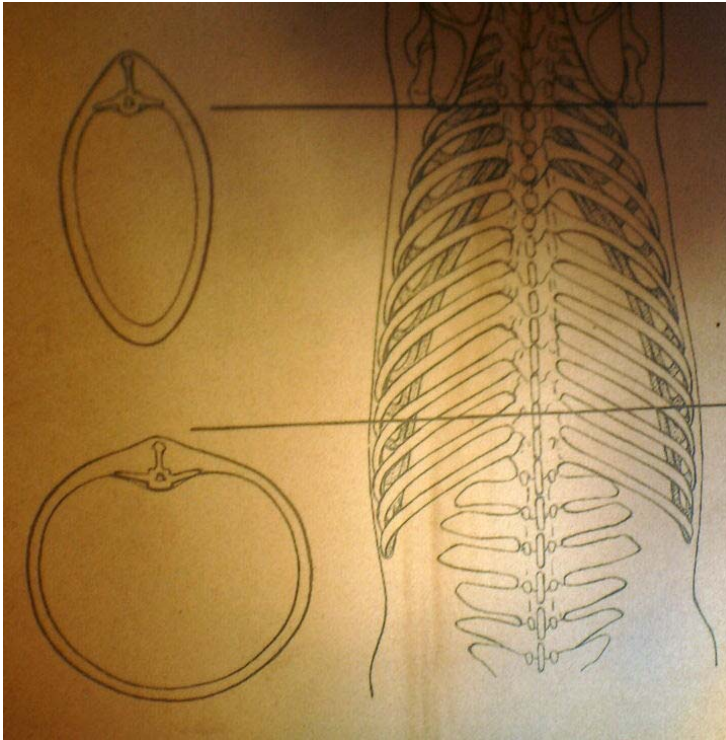
Man vrir fram høyre bomspiss når man går opp fra venstre side. GÅ OPP FRA EN PALL!!!

Ikke hold foran og bak på salen når du går opp. Holdt hånden midt på setet.

Salen blir skeiv fordi:

- Man går opp fra samme side.
- Går opp fra bakken.
- Rytteren er skeiv og setter fram sittebenet på den ene siden.

Salputene skal ha full kontakt under langsetter ryggen hele veien. Kjenn med hånden langsetter hele veien. Det skal være jevnt trykk hele veien. Er det mer trykk bak er salen for rett eller for lang. En kilepute på en korttrygget hest er ofte en årsak til at salen er for lang. Prøv med en rund pute. Salen skal ikke ligge på lenden. Finn ut hvor det bakerste ribbeinet er og følg det oppover. Salen skal ikke ligge bakenfor det bakerste ribbeinet. Det er ingen styrke for å bære noe vekt i lenden. Gjorden må være festet rundt de ekte ribbeina (dvs de som er festet i brystbenet).

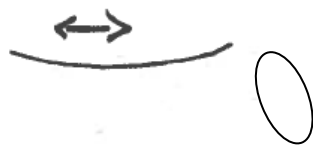
Ekte ribbein = ribbein som er festet til brystbeinet.

Falske ribbein = ribbeina som er festet til bruskk. Ligger bakenfor de ekte ribbeina. De falske ribbeina er mer velvet enn de ekte ribbeina.

Torntappene og ligamentene langs ryggen må gå klar av salputene. Det må være nok plass i kanalen mellom putene. Man må se på hestens rygg for å kunne se om en kanal er smal eller ikke. I noen tilfeller kan en kanal som ser smal ut være ok for hesten dersom den er smal over ryggen. Blir kanalen for bred kan putene komme så langt ut at de blir liggende på ribbeina.

Cobra salen går veldig mye opp bak. Den ligger ikke ned på hesten helt bakerst, så da har det ikke noe å si at kanalen er smal der. Med Cobra salen kan man få ganske stort sete på en kort hest.

- Sjekk om gjordstroppene går rett ned til gjorden.
- Se hvordan rytteren sitter i salen. Midt i, foran eller bak.

Salen går mot bogen og blir dyttet fram og tilbake for hvert steg.

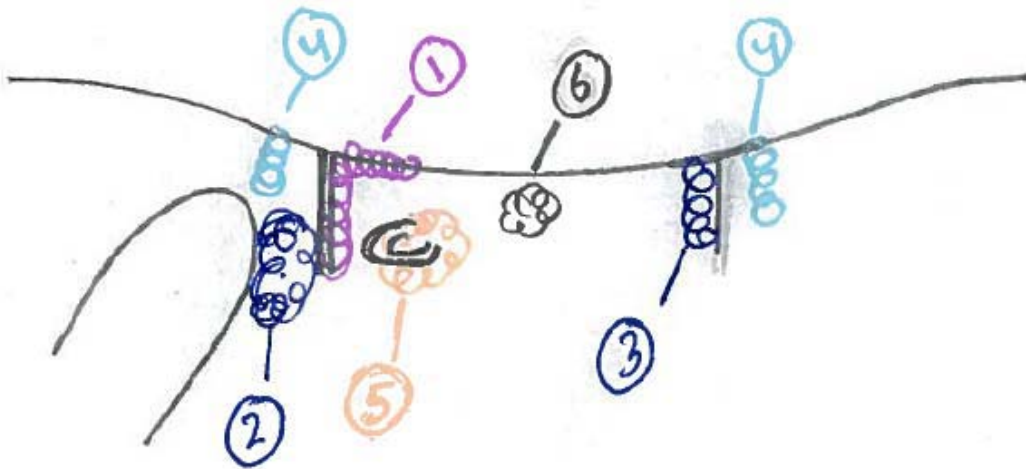

Salen ligger på bogen og blir dyttet fra side til side i bakkant.

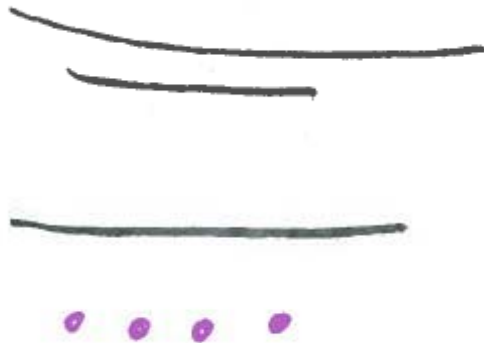

Salen er for vid og vil vippe opp og ned bak.

- Se etter hvordan det ser ut når man har tatt av salen. Man får krøller i pelsen der hvor det ikke er trykk, men bevegelse.

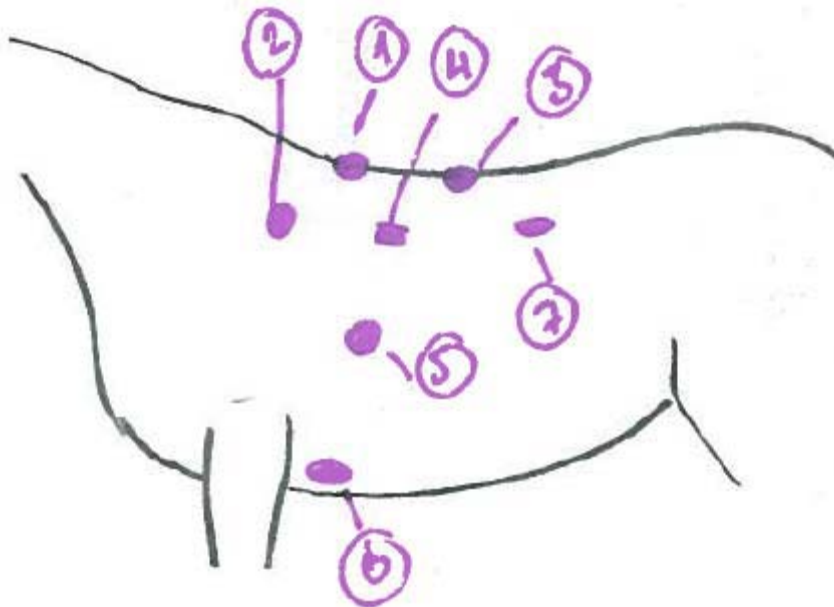
1. For vid.
2. Salen har gått opp på bogen.
3. Salen ligger mot eller på bogen.
4. Kanten på shabrakken gnager.
5. Krøller under stigbøylefestet: Salen er for smal.
6. Salen er for rett.

Se hvor nærme salen ligger opp mot ligamentene.

Slike små "prikker" av krøllet pels kan komme av at putene er sydd fast. Dette er vanlig på indiske saler.

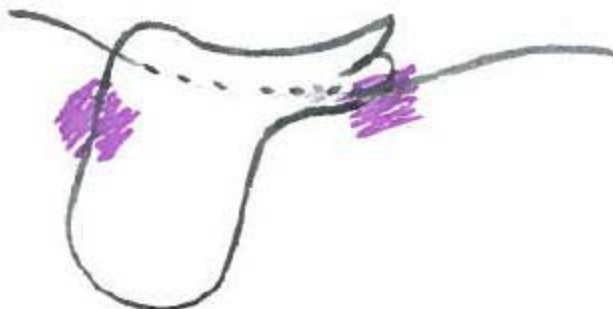
- Se etter trykkmerker og gnag:

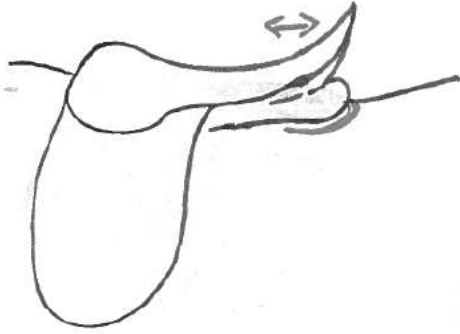
1. Salen er for vid eller bommen har brukket foran.
2. Salen er for smal.
3. Setet har sunket eller bommen har brukket eller blitt for svak på midten og klyper hesten.
4. Salen går mot bakerste kant på bogbladet.
5. Salkåpen eller gjordfestene gnager.
6. Gjorden gnager.
7. Salen er i uballanse, feil stoppet eller rytteren sitter feil.

Er salen litt for svai så kan man gjøre puten litt tynnere i midten. Men, det er bare hvis den er litt for svai. Det er ikke så mye man kan gjøre om bommen har feil fasong i forhold til hesten. Man kan aldri stoppe en rett sal om til en svairygget hest.

Vinklene på bommen og vinklene på hesten må stemme overens. Man kan gjøre litt med bredheten vha stopningen.

Det man opplever mest er ødelagt bogmuskulatur og ryggmuskulatur pga salene.

En dump ned i hestens ryggmuskler ved enden på salen kan oppstå dersom salen har ligget og gnikket frem og tilbake.

Er salen litt for vid så kan den vippe opp/ned bak.

En svingt gjord hjelper salen å holde seg bak og ikke skli frem på bogene. Går salen frem på bogene så vipper den bak.

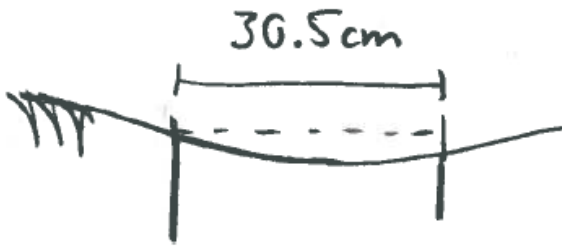

Grunnkontroll av hesten og salen i stallgangen.

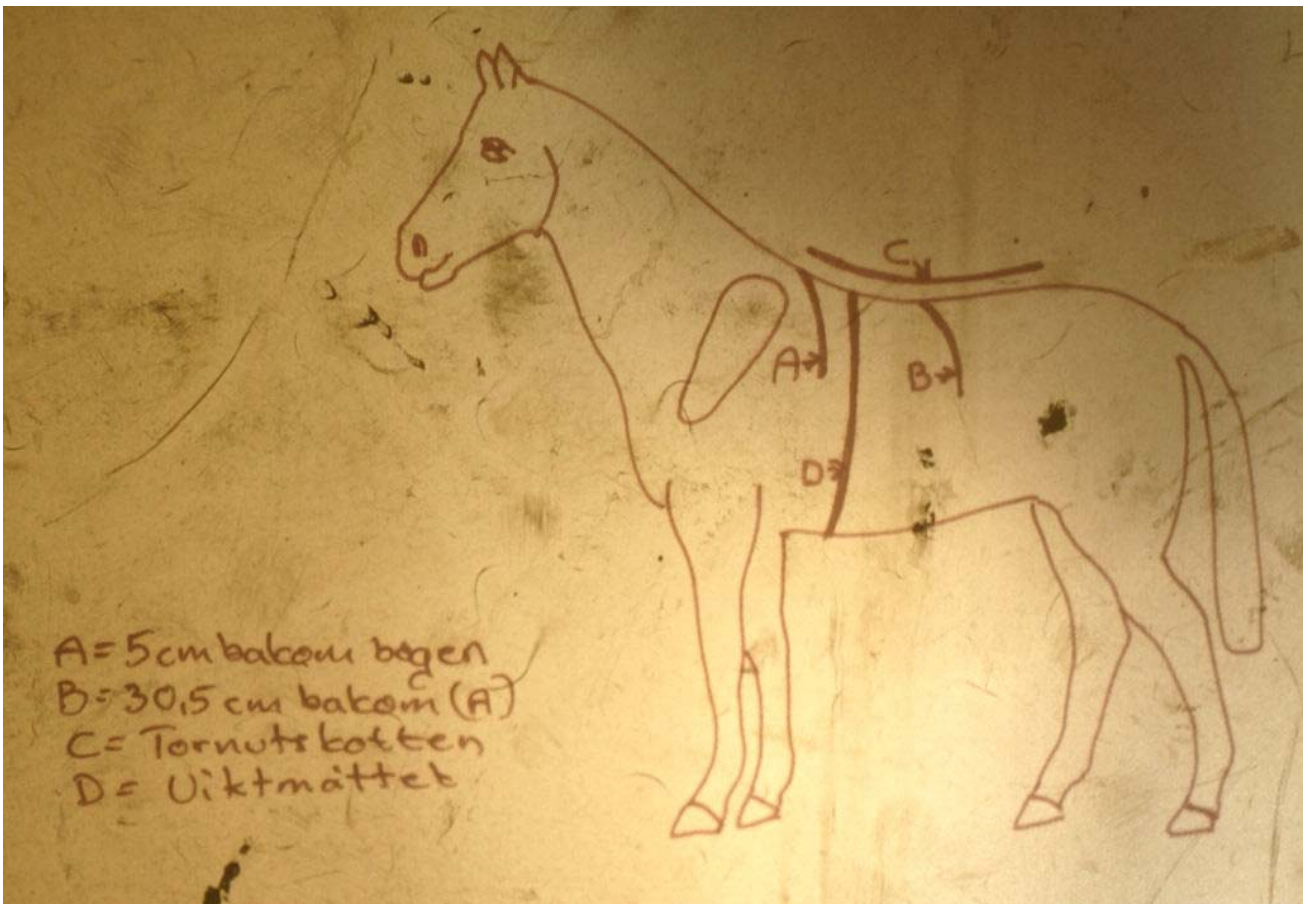
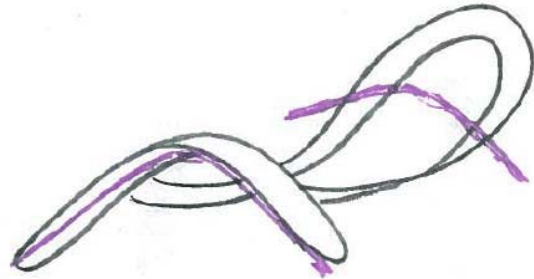

Globus salene har god kvalitet. Grunnen til at de er forholdsvis rimeligere enn tilsvarende saler er at de er laget i Brasil.

Ta mål av hestens rygg

- A: 5 cm bak bogen
- B: 30.5 cm bak A. Dette er på grunn av at det bredeste stedet på en 17 tommers bom er der.

Padder og salunderlag

Det er helt ok å bruke padd under salen så lenge hesten har det bra med det man bruker. Er salen litt for vid kan man prøve med en padd under. Er den for smal kan man ikke gjøre noe.

Bra padder:

- Mattes og Crist saueskinnpadd
- Action padd (gelepadd). Kan brukes som antisklipadd.
- Aerogel, er fasongsydd.

Actionpadden er fin om hesten har noen kuler der salen skal ligge fordi gelen i padden gjør at det ikke blir trykk på kulene.

Vær obs på at actionpadden gjør at kanalen i salen virker smalere.

Antiskli shabrack:

- Neopren under.
- Kan gi krøller i pelsen om salen sklir mye.
- Disse har ofte ikke remmer til å tre gjorden igjennom.
- Finnes i flere tykkelser. Passer salen er det en fordel å bruke en tynn padd. Er den for tykk kan den løfte opp salen foran i forhold til bak og plassere rytteren i stolsits.
- Tynne antiskli padder med hull er bra for det kan bli varmt under.

Antisklipaddene fra Grandeur med antiskli materiale både mot salen og hesten ser ut til å være veldig bra.

Bilde fra <http://www.bomfrisal.no/>

Saueskinnpadd under sprangsal.

Praksis

Både bomjernet foran og bommen bakover skal ha samme vinkler og fasong som hesten.

Den fremre stroppen vil dytte bomspissen ned i hesten bak bogen fordi Vanjar er så kraftig der. Så selv om bommen har helt riktig fasong så blir det ikke riktig. Musklene bak bogen vil dytte salen bakover for hvert steg.

"Carrot test" sjekker hestens fleksibilitet. Vanjar synes det var det beste med hele kurset.

Peter holdt på å glemme den da han gikk opp til eksamen i salttilpasning i England.

Sjekk at vinkelen på bommen er lik vinkelen på hesten. Man kan se bomjernet om man løfter på salkåpen.

Kjenn nedover langs puten med hånda. Det skal være jevnt trykk nedover. Er det mer trykk øverst enn nederst er salen for vid. Er det mer trykk nedover er salen for smal.

Sjekk at salen ikke ligger bakenfor det siste ribbeinet.

Hold den ene hånden oppå salen og kjenn langsetter puten under at det er jevnt trykk. Er det mer trykk foran og bak er salen for rett. Er det mindre trykk foran og bak, er salen for buet.

Stå på en krakk bak hesten og sjekk at kanalen er så bred og høy at den går klar av ligamentene og torntappene. Et tips er å lyse med en lommelykt gjennom kanalen, så er det lettere å se.

Her ser vi at salen har sklidd frem. Den ligger på bogen og albuen kan komme bort i spennene på gjorden.

Studer hvordan det ser ut når hesten har sal og rytter på.

Her har man satt gjorden fast i de to første gjordstroppene for å hindre at den sklir fram. Men, det er ikke sikkert at det vil hjelpe fordi feste på shabrakken vil forsøke å dra salen fram likevel.

Det er bare én som vet hva som er rett, og det er hesten!